

ÂM NHẠC VỚI VIỆC HÌNH THÀNH NHÂN CÁCH NGƯỜI HỌC TRONG GIÁO DỤC HIỆN NAY

Nguyễn Bá Quyền
Trường Đại học Hạ Long

Tóm tắt: Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục hiện nay, mục tiêu phát triển con người toàn diện ngày càng được chú trọng, trong đó hình thành và phát triển nhân cách người học giữ vai trò trung tâm. Âm nhạc, với đặc trưng là loại hình nghệ thuật tác động trực tiếp đến cảm xúc và đời sống tinh thần, có khả năng góp phần quan trọng vào quá trình giáo dục nhân cách. Bài viết tập trung phân tích vai trò của âm nhạc trong việc hình thành nhân cách người học, đánh giá thực trạng giáo dục âm nhạc trong nhà trường hiện nay, đồng thời chỉ ra những nguyên nhân của các hạn chế và đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục âm nhạc theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học.

Từ khóa: âm nhạc; giáo dục âm nhạc; nhân cách; phát triển nhân cách; giáo dục toàn diện; giáo dục thẩm mỹ; người học.

MUSIC AND THE FORMATION OF STUDENT PERSONALITY IN CONTEMPORARY EDUCATION

Abstract: In the context of fundamental and comprehensive educational reform today, the goal of holistic human development is increasingly emphasized, with the formation and development of student personality playing a central role. Music, characterized as an art form that directly impacts emotions and spiritual life, has the potential to make a significant contribution to the process of personality education. This article focuses on analyzing the role of music in the formation of student personality, evaluating the current state of music education in schools, and identifying the causes of limitations while proposing some solutions to improve the effectiveness of music education oriented towards developing students' qualities and competencies.

Keywords: music; music education; personality; personality development; Holistic education; aesthetic education; learner.

Nhận bài: 22/04/2026

Phản biện: 20/05/2026

Duyệt đăng: 25/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong xu thế phát triển của nền giáo dục hiện đại, việc trang bị tri thức không còn là mục tiêu duy nhất, mà quan trọng hơn là hình thành và phát triển nhân cách toàn diện cho người học. Nhân cách được cấu thành từ nhiều yếu tố như đạo đức, trí tuệ, thể chất và thẩm mỹ, trong đó giáo dục thẩm mỹ đóng vai trò đặc biệt trong việc nuôi dưỡng tâm hồn và định hướng giá trị sống.

Âm nhạc, với tư cách là một loại hình nghệ thuật giàu tính biểu cảm, có khả năng tác động sâu sắc đến cảm xúc, nhận thức và hành vi của con người. Thông qua âm nhạc, người học không chỉ được bồi dưỡng khả năng cảm thụ nghệ thuật mà còn hình thành những phẩm chất tích cực như lòng nhân ái, sự nhạy cảm, tinh thần trách nhiệm và ý thức cộng đồng.

Tuy nhiên, trong thực tiễn giáo dục hiện nay, âm nhạc vẫn chưa được nhìn nhận đầy đủ về vai trò trong việc giáo dục nhân cách, thường bị xem là môn học phụ và chưa được đầu tư tương xứng. Điều này đặt ra yêu cầu cần nghiên cứu một cách hệ thống về vai trò của âm nhạc trong giáo dục, từ đó đề xuất các giải pháp nhằm phát huy hiệu quả của âm nhạc trong việc hình thành và phát triển nhân cách người học.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Thực trạng giáo dục âm nhạc trong nhà trường hiện nay

Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục ở Việt Nam, giáo dục âm nhạc ngày càng được quan tâm và từng bước khẳng định vai trò trong việc phát triển toàn diện người học. Theo định hướng của Chương trình giáo dục phổ thông 2018, âm nhạc không chỉ là môn học thuộc lĩnh vực nghệ thuật mà còn là phương tiện góp phần hình thành và phát triển phẩm chất, năng lực, đặc biệt là đời sống tinh thần và nhân cách của học sinh, sinh viên.

Thực tế cho thấy, âm nhạc có vị trí khá phổ biến trong đời sống của người học hiện nay. Phần lớn học sinh, sinh viên đều có nhu cầu tiếp cận âm nhạc dưới nhiều hình thức khác nhau như nghe nhạc qua các nền tảng số, tham gia các hoạt động văn nghệ, biểu diễn nghệ thuật hoặc các câu lạc bộ âm nhạc trong nhà trường. Âm nhạc trở thành một phần không thể thiếu trong đời sống tinh thần, góp phần giải tỏa căng thẳng, điều hòa cảm xúc và tạo động lực học tập. Điều này phản ánh tiềm năng to lớn của âm nhạc trong việc tác động đến cảm xúc và hành vi của người học.

Bên cạnh đó, một số cơ sở giáo dục đã có những nỗ lực nhất định trong việc tổ chức các hoạt động giáo dục âm nhạc theo hướng trải nghiệm và phát triển năng lực. Các chương trình văn nghệ, hội thi, câu lạc bộ nghệ thuật được triển khai tương đối đa dạng, tạo điều kiện cho người học thể hiện năng khiếu, phát triển sự tự tin và tăng cường kỹ năng giao tiếp, hợp tác. Thông qua các hoạt động này, nhiều phẩm chất tích cực như tinh thần trách nhiệm, ý thức kỷ luật, khả năng làm việc nhóm và sự sáng tạo từng bước được hình thành và phát triển.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, thực trạng giáo dục âm nhạc trong nhà trường hiện nay vẫn còn tồn tại không ít hạn chế. Trước hết, ở nhiều cơ sở giáo dục, âm nhạc vẫn chưa được nhìn nhận đúng với vai trò vốn có, thường bị coi là môn học phụ. Điều này dẫn đến việc phân bổ thời lượng giảng dạy còn hạn chế, nội dung chương trình chưa được đầu tư đúng mức, thiếu tính hệ thống và chiều sâu. Trong nhiều trường hợp, việc dạy học âm nhạc chủ yếu dừng lại ở mức truyền đạt kiến thức cơ bản, chưa chú trọng đến việc phát triển năng lực cảm thụ, sáng tạo và ứng dụng của người học.

Một vấn đề đáng chú ý khác là phương pháp giảng dạy âm nhạc ở một số nơi còn mang tính truyền thống, nặng về lý thuyết, thiếu tính hấp dẫn và chưa phù hợp với đặc điểm tâm lý của người học trong thời đại số. Việc thiếu các hoạt động trải nghiệm thực tiễn, thiếu sự kết hợp giữa học và hành khiến người học khó phát huy được tính tích cực, chủ động và sáng tạo. Điều này làm giảm hiệu quả của âm nhạc trong việc tác động đến quá trình hình thành nhân cách.

Ngoài ra, cơ sở vật chất và trang thiết bị phục vụ dạy học âm nhạc ở nhiều trường học còn hạn chế. Việc thiếu nhạc cụ, phòng học chuyên dụng, thiết bị công nghệ hỗ trợ khiến cho việc tổ chức các hoạt động âm nhạc gặp nhiều khó khăn. Đây là một trong những nguyên nhân làm giảm chất lượng và hiệu quả của giáo dục âm nhạc trong nhà trường.

Đáng chú ý, trong bối cảnh phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin và mạng xã hội, người học ngày càng dễ dàng tiếp cận với nhiều loại hình âm nhạc khác nhau. Bên cạnh những sản phẩm âm nhạc có giá trị nghệ thuật và giáo dục cao, cũng tồn tại không ít nội dung thiếu lành mạnh, lệch chuẩn về thẩm mỹ và giá trị sống. Việc thiếu định hướng kịp thời từ phía gia đình và nhà trường có thể dẫn đến những ảnh hưởng tiêu cực đến nhận thức, thái độ và hành vi của người học, từ đó tác động không tốt đến quá trình hình thành nhân cách.

Một thực trạng khác là mức độ tham gia chủ động của người học vào các hoạt động âm nhạc mang tính giáo dục còn chưa cao. Phần lớn người học tiếp cận âm nhạc dưới hình thức thụ động, chủ yếu là nghe nhạc để giải trí, trong khi việc học nhạc cụ, tham gia biểu diễn hoặc sáng tạo âm nhạc còn hạn chế. Điều này làm giảm cơ hội để người học rèn luyện các phẩm chất quan trọng như tính kiên trì, kỷ luật, khả năng tự thể hiện và sáng tạo.

Từ những phân tích trên có thể nhận thấy rằng, mặc dù âm nhạc có tiềm năng to lớn trong việc góp phần hình thành và phát triển nhân cách người học, nhưng việc khai thác và phát huy vai trò này trong thực tiễn giáo dục vẫn còn nhiều bất cập. Những hạn chế về nhận thức, chương trình, phương pháp giảng dạy, cơ sở vật chất cũng như sự tác động của môi trường xã hội đã phần nào ảnh hưởng đến hiệu quả của giáo dục âm nhạc. Đây chính là cơ sở thực tiễn quan trọng để đề xuất các giải pháp phù hợp nhằm nâng cao chất lượng giáo dục âm nhạc, góp phần hình thành nhân cách toàn diện cho người học trong giai đoạn hiện nay.

2.2. Nguyên nhân của thực trạng giáo dục âm nhạc và việc hình thành nhân cách người học

Những hạn chế trong giáo dục âm nhạc và việc phát huy vai trò của âm nhạc trong hình thành nhân cách người học hiện nay xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau, bao gồm cả yếu tố chủ quan và khách quan.

Trước hết, về mặt nhận thức, ở một số cơ sở giáo dục, vai trò của âm nhạc trong việc phát triển nhân cách người học chưa được nhìn nhận đầy đủ. Âm nhạc thường bị xem là môn học phụ, mang tính giải trí hơn là giáo dục, dẫn đến việc chưa có sự đầu tư tương xứng về thời lượng, nội dung chương trình cũng như nguồn lực giảng dạy. Quan điểm này ảnh hưởng trực tiếp đến cách thức tổ chức dạy học và mức độ quan tâm của cả người dạy và người học.

Thứ hai, chương trình và nội dung giáo dục âm nhạc còn tồn tại những bất cập nhất định. Ở một số cấp học, nội dung giảng dạy còn mang tính hàn lâm, thiếu tính thực tiễn và chưa gắn kết chặt chẽ với nhu cầu, sở thích của người học trong bối cảnh hiện đại. Việc chậm đổi mới nội dung khiến cho môn học chưa thực sự hấp dẫn, chưa phát huy được vai trò trong việc giáo dục cảm xúc, thẩm mỹ và giá trị sống.

Thứ ba, phương pháp dạy học âm nhạc còn hạn chế. Nhiều giáo viên vẫn sử dụng phương pháp truyền thống, nặng về truyền thụ kiến thức, thiếu

các hoạt động trải nghiệm, thực hành và sáng tạo. Điều này làm giảm tính chủ động của người học, khiến họ khó tiếp cận âm nhạc một cách sâu sắc và toàn diện. Đồng thời, việc ứng dụng công nghệ trong dạy học âm nhạc còn chưa phổ biến, chưa tận dụng được lợi thế của chuyển đổi số trong giáo dục.

Thứ tư, đội ngũ giáo viên âm nhạc ở một số nơi còn thiếu về số lượng và hạn chế về chất lượng chuyên môn. Một bộ phận giáo viên chưa được đào tạo bài bản hoặc chưa được bồi dưỡng thường xuyên về phương pháp giảng dạy hiện đại, dẫn đến việc tổ chức dạy học chưa đạt hiệu quả cao. Ngoài ra, áp lực công việc và điều kiện giảng dạy cũng ảnh hưởng đến sự sáng tạo và đổi mới của giáo viên.

Thứ năm, điều kiện cơ sở vật chất phục vụ cho giáo dục âm nhạc còn nhiều khó khăn. Nhiều trường học chưa có phòng học chuyên dụng, thiếu nhạc cụ và thiết bị hỗ trợ giảng dạy. Điều này làm hạn chế khả năng tổ chức các hoạt động âm nhạc mang tính thực hành và trải nghiệm, từ đó ảnh hưởng đến hiệu quả giáo dục.

Thứ sáu, tác động của môi trường xã hội và truyền thông hiện đại cũng là một nguyên nhân đáng kể. Sự phát triển mạnh mẽ của internet và mạng xã hội giúp người học dễ dàng tiếp cận với nhiều loại hình âm nhạc khác nhau, nhưng không phải tất cả đều có giá trị giáo dục tích cực. Việc thiếu định hướng từ phía gia đình và nhà trường khiến người học dễ bị ảnh hưởng bởi những sản phẩm âm nhạc thiếu lành mạnh, lệch chuẩn về thẩm mỹ và giá trị sống.

Cuối cùng, sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường trong giáo dục âm nhạc và định hướng thẩm mỹ cho người học còn chưa chặt chẽ. Trong nhiều trường hợp, gia đình chưa thực sự quan tâm hoặc chưa có đủ kiến thức để định hướng cho con em mình trong việc lựa chọn và tiếp nhận âm nhạc phù hợp. Điều này làm giảm hiệu quả tổng thể của quá trình giáo dục nhân cách thông qua âm nhạc.

Từ những nguyên nhân trên có thể thấy, thực trạng giáo dục âm nhạc hiện nay là kết quả của nhiều yếu tố tác động đồng thời. Việc nhận diện đầy đủ và phân tích sâu sắc các nguyên nhân này là cơ sở quan trọng để đề xuất các giải pháp phù hợp, góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục âm nhạc và phát triển nhân cách người học trong giai đoạn hiện nay.

2.3. Giải pháp nâng cao hiệu quả giáo dục âm nhạc trong việc hình thành nhân cách

2.3.1. Đổi mới phương pháp dạy học âm nhạc

Đổi mới phương pháp dạy học là yếu tố then chốt quyết định hiệu quả của giáo dục âm nhạc trong việc hình thành nhân cách người học. Trong bối cảnh giáo dục hiện nay, phương pháp giảng dạy cần chuyển mạnh từ truyền thụ kiến thức sang phát triển năng lực và phẩm chất người học.

Trước hết, cần tăng cường các phương pháp dạy học tích cực như học qua trải nghiệm, học theo dự án, dạy học tích hợp và dạy học sáng tạo. Thay vì chỉ dừng lại ở việc dạy hát hoặc truyền đạt lý thuyết, giáo viên cần tổ chức cho người học tham gia vào các hoạt động như biểu diễn, sáng tác đơn giản, cảm thụ âm nhạc theo chủ đề, qua đó giúp người học trực tiếp trải nghiệm giá trị của âm nhạc.

Bên cạnh đó, cần chú trọng phát triển năng lực cảm thụ âm nhạc và trí tuệ cảm xúc cho người học. Giáo viên có thể hướng dẫn học sinh phân tích nội dung, cảm xúc của tác phẩm âm nhạc, liên hệ với thực tiễn cuộc sống nhằm hình thành thái độ và hành vi tích cực. Việc lồng ghép giáo dục giá trị sống, đạo đức thông qua âm nhạc sẽ góp phần định hướng nhân cách một cách tự nhiên và hiệu quả.

Ngoài ra, việc ứng dụng công nghệ số trong dạy học âm nhạc cũng cần được đẩy mạnh. Các phần mềm âm nhạc, nền tảng học trực tuyến, công cụ hỗ trợ sáng tạo âm thanh có thể giúp tăng tính hấp dẫn của bài học, đồng thời tạo điều kiện cho người học tiếp cận âm nhạc theo cách hiện đại, phù hợp với xu thế chuyển đổi số trong giáo dục.

2.3.2. Hoàn thiện nội dung chương trình âm nhạc

Nội dung chương trình âm nhạc cần được xây dựng theo hướng tinh giản, thiết thực và phù hợp với đặc điểm tâm lý, nhu cầu của người học. Việc lựa chọn các tác phẩm âm nhạc cần đảm bảo tính giáo dục cao, giàu giá trị nhân văn, góp phần bồi dưỡng tâm hồn và định hướng thẩm mỹ cho người học.

Đồng thời, cần kết hợp hài hòa giữa âm nhạc truyền thống và hiện đại, giữa giá trị văn hóa dân tộc và xu hướng âm nhạc quốc tế. Điều này không chỉ giúp người học hiểu và trân trọng bản sắc văn hóa dân tộc mà còn mở rộng tầm nhìn, nâng cao khả năng hội nhập.

2.3.3. Xây dựng môi trường giáo dục âm nhạc tích cực

Môi trường giáo dục có ảnh hưởng trực tiếp đến quá trình hình thành nhân cách người học. Do đó, việc xây dựng môi trường âm nhạc tích cực trong nhà trường là giải pháp quan trọng nhằm phát huy vai trò của âm nhạc.

Trước hết, cần tăng cường tổ chức các hoạt động ngoại khóa âm nhạc như câu lạc bộ, hội thi văn nghệ, chương trình biểu diễn nghệ thuật. Đây là những sân chơi lành mạnh giúp người học thể hiện năng khiếu, phát triển sự tự tin, đồng thời rèn luyện kỹ năng giao tiếp và tinh thần hợp tác.

Bên cạnh đó, cần tạo không gian âm nhạc trong nhà trường thông qua việc xây dựng các góc nghệ thuật, phát nhạc trong giờ sinh hoạt, tổ chức các buổi giao lưu âm nhạc. Một môi trường giàu tính nghệ thuật sẽ góp phần nuôi dưỡng cảm xúc và hình thành thói quen thưởng thức âm nhạc lành mạnh cho người học.

Ngoài ra, môi trường âm nhạc cần được mở rộng ra ngoài nhà trường, kết nối với cộng đồng và các tổ chức văn hóa – nghệ thuật. Việc tham gia các hoạt động thực tiễn như biểu diễn, tham quan, giao lưu sẽ giúp người học có trải nghiệm đa dạng, từ đó hình thành nhân cách một cách toàn diện.

2.3.4. Nâng cao chất lượng đội ngũ giáo viên

Đội ngũ giáo viên là nhân tố quyết định chất lượng giáo dục âm nhạc. Do đó, cần chú trọng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ và năng lực sư phạm cho giáo viên âm nhạc.

Trước hết, cần tăng cường công tác đào tạo, bồi dưỡng giáo viên theo hướng hiện đại, cập nhật các phương pháp giảng dạy tích cực, kỹ năng tổ chức hoạt động trải nghiệm và ứng dụng công nghệ trong dạy học. Giáo viên không chỉ là người truyền đạt kiến thức mà còn là người định hướng thẩm mỹ và phát triển nhân cách cho người học.

Bên cạnh đó, cần khuyến khích giáo viên tự học, tự bồi dưỡng và đổi mới sáng tạo trong giảng dạy. Việc xây dựng cộng đồng học tập nghề nghiệp, chia sẻ kinh nghiệm giảng dạy sẽ góp phần nâng cao chất lượng đội ngũ một cách bền vững.

Ngoài ra, cần có cơ chế, chính sách phù hợp nhằm tạo động lực cho giáo viên, như cải thiện điều kiện làm việc, đầu tư cơ sở vật chất và ghi nhận những đóng góp trong hoạt động giáo dục nghệ thuật.

III. KẾT LUẬN

Âm nhạc là một phương tiện giáo dục có giá trị đặc biệt trong việc hình thành và phát triển nhân cách người học. Với khả năng tác động mạnh mẽ đến cảm xúc, nhận thức và hành vi, âm nhạc góp phần bồi dưỡng đời sống tinh thần, định hướng thẩm mỹ và xây dựng các phẩm chất tích cực cho con người.

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục hiện nay, việc nâng cao hiệu quả giáo dục âm nhạc cần được thực hiện một cách đồng bộ, từ đổi mới phương pháp giảng dạy, hoàn thiện nội dung chương trình, xây dựng môi trường giáo dục tích cực đến phát triển đội ngũ giáo viên. Bên cạnh đó, cần tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong việc định hướng thẩm mỹ và giáo dục giá trị sống cho người học thông qua âm nhạc.

Việc đầu tư đúng mức cho giáo dục âm nhạc không chỉ góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện mà còn tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển nhân cách con người trong thời đại mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*. Hà Nội.
- Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2010). *Tâm lý học giáo dục*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Phạm Minh Hạc (2001). *Nghiên cứu con người và nguồn nhân lực đi vào công nghiệp hóa, hiện đại hóa*. NXB Chính trị Quốc gia.
- Hallam, S. (2010). *The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people*. International Journal of Music Education, 28(3), 269–289.
- Gardner, H. (1993). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.
- Juslin, P. N., & Sloboda, J. A. (2001). *Music and Emotion: Theory and Research*. Oxford University Press.